

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПАВЛЕНКО АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 341.231.14 : 061.1

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
У СФЕРІ ПРОТИДІІ ТРАНСКОРДОННИМ ЗЛОЧИНАМ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

КИЇВ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор
Муравйов Віктор Іванович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, завідувач кафедри порівняльного і європейського права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук
Макаруха Зоряна Мар'янівна,
Секретаріат Кабінету Міністрів України, Урядовий офіс з питань європейської інтеграції,
Начальник відділу-заступник начальника Управління стратегічного планування

кандидат юридичних наук, доцент
Грицасько Людмила Леонідівна,
Національна академія прокуратури України,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін

Захист відбудеться 7 листопада 2016 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.10 в залі засідань вченої ради Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, м. Київ, вул. Мельникова 36/1.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розісланий 3 жовтня 2016 року.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради

А.О. Кориневич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Створення території без внутрішніх кордонів в Європейському Союзі, запровадження свободи пересування товарів, осіб, послуг та капіталів створило не лише суттєві переваги для розвитку держав-членів, але й послабило перешкоди для розповсюдження по європейському континенту транскордонної злочинності. Технологічні процеси та глобалізація також зробили свій внесок до становлення високоорганізованих кримінальних злочинів та злочинних груп на міжнародному рівні. Боротьба із транскордонними злочинами є одним з основних пріоритетів діяльності Євросоюзу в контексті завдання збереження й розвитку Союзу як простору свободи, безпеки та юстиції.

Запобігання можливостям зловживання чотирма фундаментальними свободами Європейського Союзу транскордонною злочинністю вимагає більш широкого, багаторівневого та багатостороннього співробітництва як в практичній, так і в законодавчій сферах. За останнє десятиріччя в ЄС було запроваджено правові засади для ефективного реагування на нові виклики з боку цього інтеграційного об'єднання на рівні Союзу.

З 21 грудня 2007 року цілий ряд держав-членів Євросоюзу з Центральної та Східної Європи, включаючи ті, що межують з Україною (зокрема, Угорщина, Польща, Словаччина), стали частиною Шенгенської зони. Отже, дослідження правових засад протидії транскордонним злочинам в ЄС набуває особливої актуальності для нашої держави.

Питання правових механізмів Євросоюзу у сфері боротьби із зазначеними злочинами стосується всіх держав, оскільки торкається питань безпеки, що на сьогодні має фундаментальний характер для існування всього людства. З огляду на це, дослідження правових засад діяльності ЄС та його держав-членів у сфері протидії транскордонній злочинності полегшить розуміння інтеграційних процесів, що відбуваються в цьому інтеграційному об'єднанні, з правової точки зору, а також надасть можливість прогнозувати їх розвиток у майбутньому. Крім того, питання особливостей регулювання правоохоронної діяльності в зазначеній сфері тісно пов'язане із удосконаленням правового поля для пересування українських громадян на території держав-членів ЄС. Не зважаючи на те, що Україна не є членом Євросоюзу, українські громадяни зможуть в повній мірі користуватися перевагами безвізового режиму щодо поїздки до держав-членів Об'єднання лише після того, як наша держава зможе показати рішучість щодо протидії цілій низці транскордонних злочинів, зокрема корупції. Дослідження процесу становлення та особливостей регулювання правоохоронної діяльності в Євросоюзі надасть можливість, по-перше, завершити процес гармонізації законодавчої бази України зі стандартами та вимогами ЄС, що є основою для використання існуючих переваг безвізового режиму в Євросоюзі українськими громадянами, а по-друге, запозичити позитивний досвід політики Союзу і, по-третє, визначити проблеми, помилки, негативи держав-членів ЄС, та уникнути їх.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукової теми «Правові засади співпраці України з міжнародними інтеграційними об'єднаннями: теорія і практика», що є частиною

планової теми Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Україна у міжнародних інтеграційних процесах» № 06БФ048-01.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей правового механізму Євросоюзу стосовно запобігання транскордонним злочинам та притягнення до відповідальності осіб, винних в їх вчиненні. Досягнення поставленої мети пов'язується з вирішенням наступних завдань:

- проаналізувати положення існуючих концепцій та визначити існуючі підходи до поняття та змісту європейського кримінального права, як нової системи правових норм, які регулюють діяльність Європейського Союзу стосовно боротьби із транскордонними злочинами;

- висвітлити та проаналізувати генезис та еволюцію механізмів запобігання транскордонним злочинам та притягнення до відповідальності осіб, винних в їх вчиненні в Євросоюзі;

- визначити організаційно-правовий механізм ЄС щодо забезпечення ефективної політики протидії транскордонній злочинності;

- розкрити зміст поняття і правові засади боротьби із злочинами проти громадської безпеки;

- окреслити правові умови протидії транскордонним злочинам проти волі, честі, гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканості особи;

- надати юридичну оцінку діяльності ЄС у сфері запобігання транскордонним злочинам у сфері підприємницької діяльності та іншим злочинам транскордонного характеру;

- охарактеризувати еволюцію співробітництва між Україною та Євросоюзом щодо протидії транскордонним злочинам;

- висвітлити специфіку організаційно-правового механізму співпраці України та ЄС в зазначеній сфері в рамках Угоди про асоціацію;

- розкрити й проаналізувати актуальні питання відповідності українського законодавства щодо протидії транскордонним злочинам як передумови запровадження безвізового режиму між ЄС та Україною.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини, пов'язані з реалізацією політики ЄС у сфері протидії транскордонним злочинам, що визначаються установчими договорами, актами вторинного законодавства та судовою практикою цього інтеграційного об'єднання.

Предметом дослідження є аналіз сучасних правових засад боротьби із транскордонними злочинами в Європейському Союзі, зокрема норм, що регулюють:

- організаційно-правовий механізм ЄС в рамках простору свободи, безпеки та юстиції в зазначеній сфері;

- боротьбу із злочинами проти громадської безпеки;

- протидію транскордонним злочинам проти волі, честі, гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканості особи;

- діяльність ЄС у сфері запобігання транскордонним злочинам у сфері підприємницької діяльності та іншим злочинам транскордонного характеру;

- співпрацю України з Європейським Союзом в сфері попередження транскордонних злочинів.

Методи та теоретична основа дослідження. Методологічне підґрунтя дисертації спирається на застосування в дослідженні комплексу наукових методів та підходів, властивих правознавству загалом, і, зокрема, науці міжнародного права, насамперед системно-структурного, діалектичного, формально-юридичного, порівняльно-правового тощо.

Головним у цій системі виступає загальнонауковий діалектичний метод, що дає можливість дослідити проблему в єдності її соціального змісту та юридичної форми, а також здійснити системний аналіз становлення та формування механізму запобігання та протидії транскордонним злочинам в Євросоюзі.

Методологія дослідження передбачала використання таких загальноновизнаних методів, як історично-правового, логічного, системного і порівняльно-правового аналізу, статистичного і прогностичного, а також формально-логічного. Комплексний підхід до аналізу досліджуваних питань і використання зазначених методів дозволили всебічно розглянути правові механізми ЄС в сфері боротьби із транскордонними злочинами, визначити їх особливості та зробити висновки щодо відповідності законодавства України в зазначеній сфері у зв'язку із перспективами запровадження безвізового режиму.

Порівняння та критичний аналіз різних, інколи цілком протилежних точок зору й різнопланової аргументації юристів-міжнародників, які представляють переважну більшість фахівців, а також основні течії науки міжнародного права, політиків, представників правлячих кіл різних держав, сприяли опрацюванню в дисертації авторської концепції досліджуваної теми.

У дисертаційному дослідженні були використані положення Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу, а також акти вторинного права ЄС, Хартія основних прав ЄС, документи і матеріали Комісії ЄС, положення чинних двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів, конвенцій, угод, що відносяться до питань протидії транскордонним злочинам, рішення Суду ЄС, законодавчі акти України. Під час опрацювання теми дисертаційного дослідження автор спирався на наукові праці та статті вітчизняних юристів-міжнародників та вчених країн СНД, які стосуються окремих аспектів протидії транскордонним злочинам. Науковий контекст дисертації корелюється з працями В. Антипенка, М. Главацького, Л. Грицаєнко, І. Дира, А. Дмитрієва, Н. Зелінської, В. Ірїнеєвої, С. Кашкіна, Я. Костюченка, А. Лапкіна, З. Макарухи, М. Микієвича, В. Муравйова, А. Омельченка, В. Опришка, М. Пашковського, Ю. Паукової, В. Посельського, Р. Петрова, О. Святун, К. Смирнової, Л. Тимченко та ін.

У дослідженні проаналізовані ідеї, концепції та правові підходи до проблеми правового регулювання боротьби із транскордонними злочинами в Європейському Союзі закордонних авторів: Дж. Апап, В. Вагнера, В. Валкенбург, В. Зибера, П. ван Дюйна, С. Карекласа, А. Кліпа, Дж. Оккипінті, С. Пірса, Р. Рамфа, В. Руджиєра, М. Шейноста, та ін.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає, насамперед, у тому, що вона є першим у вітчизняній правовій науці спеціальним

комплексним дослідженням особливостей правового регулювання протидії транскордонним злочинам характеру в Європейському Союзі.

У результаті проведеного дослідження сформульовано положення, яким притаманні елементи наукової новизни та які виносяться на захист:

Вперше:

1. проаналізовано існуючі концептуальні підходи до визначення природи та змісту кримінального права ЄС, як нової системи правових норм, які регулюють діяльність Європейського Союзу стосовно боротьби із транскордонними злочинами;

2. проаналізовано еволюцію становлення механізму протидії транскордонним злочинам в Євросоюзі, в результаті чого встановлено, що процес формування політики в ЄС в зазначеній сфері розпочався в 1970-х рр. XX сторіччя і на сьогодні включає чотири етапи, кожен з яких має свої особливості щодо компетенції самого інтеграційного об'єднання, джерельної бази та повноважень інститутів;

3. виходячи з положень законодавства Євросоюзу, здійснено комплексне дослідження організаційно-правового механізму запобігання та протидії транскордонним злочинам, та встановлено, що на сучасному етапі (після набуття чинності Лісабонським договором) в установчих договорах ЄС в якості транскордонних злочинів визначено: тероризм, торгівля людьми та сексуальна експлуатація жінок і дітей, незаконна торгівля наркотиками, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей, корупція, підробка платіжних засобів, комп'ютерні злочини та організована злочинність (ст. 83 Договору про функціонування ЄС). Втім, цей перелік не є вичерпним, оскільки Рада ЄС, діючи одностайно, після отримання згоди Європейського Парламенту може ухвалити рішення, що визначає інші сфери злочинності;

4. для цілей цього дисертаційного дослідження запропонована авторська класифікація транскордонних злочинів в ЄС, де за критерій класифікації взято об'єкт злочинного посягання: транскордонні злочини проти громадської безпеки (тероризм, організована злочинність, незаконна торгівля зброєю); транскордонні злочини проти волі, честі, гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканості особи (торгівля людьми, сексуальна експлуатація жінок і дітей); транскордонні злочини у сфері підприємницької діяльності (підробка платіжних засобів, відмивання грошей); інші тяжкі злочини транскордонного характеру (незаконна торгівля наркотиками, корупція, комп'ютерні злочини);

5. проаналізовано положення цілої низки нових нормативно-правових актів, прийнятих в Євросоюзі після набуття чинності Лісабонським договором у 2009 р., зокрема, це Директива 2011/36 щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту її жертв, Директива 2011/93 про боротьбу з сексуальним насильством та сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, Регламент 258/2012 про імплементацію ст. 10 Протоколу ООН проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, Директива 2013/40 про атаки проти інформаційних систем, Директива 2014/62 про кримінально-правовий захист євро та інших грошових знаків від підробок, Директива 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму та деякі інші, що дозволяє

твердити про прагнення ЄС удосконалити існуючі механізми правового регулювання в зазначеній сфері;

6. формалізовано, що співробітництво Євросоюзу та України в напрямку поширення свободи пересування осіб в контексті підписання угоди про асоціацію та запровадження безвізового режиму для подорожей громадян України до держав-членів ЄС вимагає від України виконання вимог, визначених у Плані-дій для України щодо безвізового режиму, зокрема у сфері протидії транскордонним злочинам: розвитку необхідних законодавчих та інституційних засад у сфері запобігання корупції та притягнення, винних в цьому злочині осіб; поглибленні співробітництва між українськими правоохоронними органами та Європолем та Євроюстом, розробці відповідних умов для запровадження у довгостроковій перспективі безвізового режиму між Україною та Євросоюзом; забезпеченні повноцінного набуття чинності Угоди Євросоюзом про асоціації між Україною та; розробці, впровадженні та удосконаленні стратегій, правової бази та процедур боротьби із відмиванням коштів, наркотиками та торгівлею людьми.

Удосконалено:

7. розуміння механізму ЄС щодо протидії транскордонним злочинам, який вимагає узгодженої діяльності інститутів, органів та агентств ЄС з одного боку, та законодавчих, виконавчих та правоохоронних органів держав-членів з іншого;

8. аналіз законодавства України на предмет його відповідності стандартам ЄС щодо боротьби із транскордонною злочинністю та визначені сфери, які потребують подальшого вдосконалення.

Дістали подальшого розвитку:

9. положення про компетенцію Європейського Союзу в сфері простору свободи, безпеки та юстиції.

10. дослідження правових засад Євросоюзу щодо функціонування Європолу, Євроюсту, перспектив запровадження Європейського офісу громадського прокурора та Європейського бюро по боротьбі з шахрайством.

Теоретичне та практичне значення роботи. Одержані результати мають теоретичне значення, оскільки вони містять нові підходи до визначення фундаментальних понять, а також розгорнений аналіз існуючих правових механізмів Європейського Союзу щодо боротьби із транскордонними злочинами. Результати дисертації можуть бути корисними при розробці та вдосконаленні основних нормативно актів України у сфері протидії злочинам, які можуть набувати транскордонного характеру, а також сприяти поглибленню співробітництва між нашою державою та ЄС.

Положення дисертації можуть бути використані при викладанні курсів «Міжнародне публічне право», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне кримінальне право» та «Право Євросоюзу в сфері юстиції та внутрішніх справ», а також при підготовці відповідних підручників і навчальних посібників.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане автором одноособово. Аргументовані в роботі теоретичні положення та висновки ґрунтуються на особистих дослідженнях автора, синкретичному аналізі наукових та нормативних джерел й узагальненні практики функціонування права Європейського Союзу та України.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Результати дослідження, принципи та положення роботи презентувалися в рамках шести науково-практичних конференцій: Міжнародна науково-практична конференція «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (Одеса, Україна, 1-2 березня 2013 р.) (тези опубліковані), Одинадцята міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна» (Київ, 21 березня 2013р.), Міжнародна наукова конференція «Асоціація України з Європейським Союзом: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 15 листопада 2013 р. (за результатами конференції опублікована стаття), Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна» (Київ, 10 квітня 2014 р.), Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин» (Київ, 22 жовтня 2015 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародне право: de lege praeterita, instante, futura» (Одеса, 13-14 листопада 2015 р. (тези опубліковані).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи Павленка А.В. знайшли своє відображення в восьми наукових працях: з яких 4 – статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, 1 – стаття, опублікована у фаховому виданні іноземної держави, 1 – стаття, опублікована в іншому виданні, та 2 – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації зумовлена специфікою мети, завдань та предмета дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації складає 244 сторінки, із них 38 сторінок – список використаної літератури з 293 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, стан розробки цієї теми в науковій літературі, вказується на зв'язок дослідження з науковими програмами; сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; схарактеризовано використані методи, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, форму апробації, подані відомості про структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-правові засади правового регулювання боротьби з транскордонними злочинами в Європейському Союзі» присвячений аналізу в доктринальних дослідженнях особливостей правової природи кримінального права Європейського Союзу та його впливу на становлення боротьби із транскордонними злочинами в ЄС. Окрім цього, дисертантом розглянуто передумови виникнення правових основ регулювання протидії транскордонним злочинам і досліджено

характерні риси та специфіку організаційно-правового механізму в зазначеній сфері. Цей розділ складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «*Концептуальні засади кримінального права ЄС*» розглядаються підходи науковців до змісту терміну «кримінальне право ЄС».

У роботі аналізуються різні концептуальні підходи визначення змісту поняття «кримінальне право ЄС». У результаті проведеного аналізу наукової літератури дисертант дійшов висновку, що в рамках Європейського Союзу відбувається формування окремої галузі права ЄС «кримінальне право». Саме в рамках цієї галузі здійснюється правове регулювання протидії транскордонним злочинам.

Дисертант досліджує існуючі концепції європейської інтеграції та робить висновок про те, що природу кримінального права ЄС оптимально пояснює концепція неофункціоналізму, яка стверджує, що розпочавши інтеграцію в одній сфері правовідносин, згодом, з метою належного забезпечення інтеграційних процесів, виникає потреба у розширенні кола питань, які підлягають спільному регулюванню. Крім того, важливу роль для з'ясування витоків кримінально-правового регулювання в ЄС відіграє концепція поділу інтеграції на негативну та позитивну, де негативна інтеграція передбачає взаємне визнання національних стандартів, а позитивна – прийняття для всіх членів інтеграційного об'єднання єдиних стандартів.

Досліджуючи правову природу та зміст кримінального права ЄС, увагу привертає той факт, що деякі науковці виділяють дві системи норм кримінального права ЄС. Перша система – суто «європейське кримінальне право», включає правові норми, які регулюють кримінальну відповідальність службовців ЄС, які користуються імунітетом від кримінального переслідування в державах-членах за злочини, вчинені в рамках своїх функціональних обов'язків, наприклад, за зловживання в сфері розпорядження бюджетними коштами ЄС. Друга модель, її ще називають, «єврогармонізоване кримінальне право» стосується цілої низки правових актів, які встановлюють єдині для всіх держав-членів ЄС визначення транскордонних злочинів, передбачають, які дії відносяться до складу цих злочинів, а також які мінімальні покарання повинні застосовуватися до таких злочинів. У свою чергу держави-члени ЄС повинні привести своє законодавство у відповідність до цих нормативно-правових актів та відзвітувати про досягнуті результати до Європейської Комісії.

У підрозділі 1.2. «*Становлення правового регулювання протидії транскордонній злочинності в ЄС*» досліджується еволюція правового регулювання боротьби із транскордонними злочинами в ЄС.

У роботі відзначається, що первісні установчі договори ЄС не ставили за мету запровадження вільного руху осіб для всіх громадян держав-членів, йшлося виключно про свободу пересування працівників. Лише в 1970-х рр. у зв'язку із збільшенням транскордонних поїздок осіб та експортно-імпорتنих операцій на ринку ЄС, виникла необхідність у запровадженні між його державами-членами співробітництва в галузі юстиції та внутрішніх справ.

У підрозділі робиться висновок, що еволюція правового регулювання Євросоюзу в сфері протидії транскордонним злочинам пройшла чотири етапи, кожен з яких характеризується особливостями джерельної бази та компетенції інститутів та органів ЄС.

Автор доводить, що найбільш революційним стало набуття чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 р. З цього момент починається сучасний, четвертий, етап еволюції правового регулювання протидії транскордонним злочинам. Лісабонським договором була скасована система трьох опор та запроваджений простір свободи, безпеки та юстиції, до змісту якого і належить діяльність Європейського Союзу спрямована проти транскордонних злочинів.

У підрозділі 1.3. «Організаційно-правовий механізм ЄС протидії транскордонним злочинам» досліджуються особливості правового регулювання протидії транскордонним злочинам в ЄС на сучасному етапі.

Автор стверджує, що поняття та види злочинів транскордонного характеру закріплені в першу чергу в положення установчих договорів Європейського Союзу, а саме – у Договорі про Європейський Союз та Договорі про функціонування Європейського Союзу.

Перш за все, наголошується, що згідно із ст. 4 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) простір свободи, безпеки та юстиції віднесений до спільної компетенції Союзу та держав-членів, що означає, що у визначених установчими договорами сферах як ЄС, так і держави-члени можуть ухвалювати обов'язкові акти. Спільною вважається компетенція, яка не належить до сфер виключної та доповнюючої компетенції (ст. 4 ДФЄС). Держави-члени можуть реалізувати свою компетенцію доти, поки Союз не скористався своєю компетенцією. Якщо Союз вирішив зупинити використання своєї компетенції, то держави-члени можуть знову здійснювати свою компетенцію (ст. 2.3 ДФЄС).

Автором детально аналізуються положення Глава 4 Розділу V ДФЄС, де у ст. 83 перелічені злочини, які в праві ЄС визначаються, як такі, що мають транскордонний характер. Це тероризм, торгівля людьми та сексуальна експлуатація жінок і дітей, незаконна торгівля наркотиками, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей, корупція, підробка платіжних засобів, комп'ютерні злочини та організована злочинність. Рада ЄС та Європейський Парламент уповноважені приймати директиви з метою встановлення мінімальних правил щодо визначення цих злочинів та санкцій за них. Крім того, Рада за згоди Європарламенту має право розширювати перелік злочинів, що відносяться до транскордонних.

Окрема увага приділяється дослідженню правових засад діяльності спеціалізованих агентств Європейського Союзу, наділених спеціальною компетенцією стосовно протидії транскордонним злочинам, та їх ролі в зазначеній сфері: Агентство Європейського Союзу щодо співпраці органів юстиції (Євроюст), Європейське поліцейське відомство (Європол) та Європейського бюро по боротьбі з шахрайством. Дисертант наголошує на важливості створення в Євросоюзі Європейського офісу громадського прокурора при Євроюсті з метою боротьби проти злочинів, що завдають шкоди фінансовим інтересам Союзу.

Другий розділ «Правові засади діяльності ЄС в галузі боротьби із транскордонними злочинами» складається з чотирьох підрозділів, у яких подано загальну характеристику правового регулювання Європейського Союзу в сфері боротьби із транскордонними злочинами. Для цілей цього дисертаційного дослідження

автором запропонована власна класифікація транскордонних злочинів, за критерій якої взято об'єкт злочину.

У підрозділі 2.1. «Нормативно – правове регулювання боротьби із злочинами проти громадської безпеки» висвітлюються особливості політики ЄС, спрямованої проти тероризму, організованої злочинності та незаконної торгівлі зброєю.

У дисертаційному дослідженні відзначено, що в наш час тероризм став проблемою № 1, що загрожує добробуту та безпеці всіх держав-членів Європейського Союзу. Автором зазначається, що перші практичні кроки щодо протидії тероризму в ЄС було здійснено після атаки на Всесвітній торговельний центр в Нью-Йорку 9 вересня 2001 р., коли в грудні 2001 р. було прийнято Спільну позицію 2001/931/CFSP про вживання спеціальних заходів щодо боротьби з тероризмом та Регламент (ЄС) 2580/2001 про спеціальні обмежувальні заходи, спрямовані проти певних осіб та установ з огляду на боротьбу з тероризмом, яким визначався порядок включення осіб та організацій до списку терористичних та передбачалося заморожування всіх коштів, інших фінансових активів та економічних ресурсів, що належать відповідним особам, групам та установам.

Автором проведено детальний аналіз Рамкового рішення Ради про боротьбу з тероризмом 2002 р. Саме в цьому акті визначаються дії, які становлять злочин тероризму, та передбачаються мінімальні санкції за них. Окремо в Рамковому рішенні визначається питання про юрисдикцію держав-членів ЄС стосовно злочину тероризму.

Окрема увага приділяється питанню співвідношення актів, прийнятих в рамках ООН і присвячених тероризму, зокрема резолюцій Ради Безпеки, із нормами права Європейського Союзу. З цією метою дисертант вдається до встановлення юридичного змісту рішення Суду ЄС у справі Kadi (справи C-402/05 P і C-415/05 P), яке Суд ЄС виніс 3 вересня 2008 р. У своєму рішенні Суду ЄС підтвердив свою повну компетенцію давати юридичну оцінку актам ЄС, які приймаються на виконання резолюцій Ради Безпеки ООН, наголосивши на тому, що тодішній Договір про заснування ЄС є «автономною правовою системою, якій не можна завдавати шкоду міжнародною угодою». Проте Суд ЄС утримався від встановлення законності резолюції Ради Безпеки ООН. Він зазначив, що рішення судового органу ЄС про те, що акт ЄС про виконання резолюції Ради Безпеки ООН суперечить правовому порядку ЄС не «тягне за собою оскарження верховенства резолюції в міжнародному праві».

У роботі окремо розглядається специфіка правового регулювання діяльності Євросоюзу щодо боротьби із організованою злочинністю. Дисертант акцентує увагу на ролі та значенні для правової системи ЄС Конвенції ООН про транснаціональну організовану злочинність (Палермська конвенція), до якої ЄС приєднався в 2004 р. і яка спричинила прийняття в 2008 р. в ЄС Рамкового рішення про боротьбу з організованою злочинністю. У Рамковому рішенні дається визначення терміну «злочинна організація» та встановлюються санкції за вчинення злочинів в рамках такої організації.

Окрему увагу в рамках цього дисертаційного дослідження присвячено аналізу проблеми незаконної торгівлі зброєю в державах-членах Європейського Союзу. Наразі придбання та володіння зброєю та пов'язані з цим питання на рівні ЄС регулюються двома директивами: Директивою 91/477 про контроль за придбанням та володінням зброєю та Директивою 2008/51, яка доповнює Директиву 91/477 і яка була прийнята відповідно до вимог Протоколу ООН проти незаконного виготовлення та обігу

вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, підписаний Євросоюзом в 2002 р. Директива 91/447 в редакції 2008 р. встановлює мінімальні вимоги, а держави-члени можуть вільно встановлювати більш суворі правила щодо придбання вогнепальної зброї. Директива 91/477 врегульовує питання про передачу вогнепальної зброї для цивільного використання в рамках території ЄС.

Врешті в дисертації дається коротка характеристика Регламенту 258/2012 про імплементацію ст. 10 Протоколу ООН проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, та запровадження дозвільного порядку експорту, імпорту та транзиту вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів. Регламент має за мету завершити процес транспозиції в правову систему ЄС положень Протоколу ООН проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності з метою протидії незаконній торгівлі зброєю шляхом удосконаленого порядку відслідковування та контролю за експортом цивільної зброї з ЄС, включаючи заходи щодо імпорту та транзиту.

Підрозділ 2.2. «Правове регулювання протидії транскордонним злочинам проти волі, честі, гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканості особи» присвячений аналізу чинних норм права ЄС щодо боротьби із торгівлею людьми та сексуальним насильством та сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією.

Автор відзначає, що у рамках ЄС за останні 30 років прийнято низку документів, присвячених запобіганню торгівлі людьми. У роботі наголошується на важливості Директиви 2011/36 Європейського Парламенту та Ради щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту жертв 2011 р., оскільки саме цей акт Європейського Союзу передбачає обов'язок держав-членів гармонізувати своє законодавство згідно з положеннями Директиви. Гармонізації підлягають норми щодо визначення «злочину торгівлі людьми», мінімальних строків покарань, які повинні бути передбачені в національному праві держав-членів за вчинення злочину торгівлі людьми, проведення діяльності щодо надання допомоги жертвам торгівлі людьми тощо.

У дисертації робиться висновок, що Європейський Союз приділяє надзвичайну увагу активізації зусиль щодо торгівлі людьми, приймаючи як законодавчі акти в цій сфері, розробляючи стратегії та програми, а також забезпечуючи моніторинг імплементації цих документів державами-членами.

У роботі окремо розглядається проблема протидії сексуальному насильству та сексуальній експлуатації дітей та дитячій порнографії. З цією метою вивчається зміст Директиви 2011/93 про боротьбу з сексуальним насильством та сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією. Директива полегшує протидію злочинам проти дітей, діючи на різних рівнях. Вона гармонізує визначення 20 злочинів, встановлює мінімальні рівні кримінальних покарань та спрощує оповіщення, проведення

розслідування та притягнення до відповідальності. Вона поширює національну юрисдикцію на злочини вчинені громадянами ЄС за кордоном, надає дітям-жертвам спрощений доступ до засобів правового захисту та включає заходи щодо запобігання додатковому травмуванню осіб від участі в кримінальному процесі.

У підрозділі 2.3. «Діяльність ЄС щодо запобігання транскордонним злочинам у сфері підприємницької діяльності» подано характеристику правових засад діяльності Євросоюзу щодо боротьби з такими злочинами, як відмивання грошей та підробка платіжних засобів.

Автор акцентує увагу на тому факті, що те, що в Європейському Союзі діє вільний рух капіталів, має як позитивні, так і негативні наслідки. Зокрема, це спрощує відмивання грошей в державах-членах. Усвідомлюючи необхідність координованих дій на рівні всього інтеграційного об'єднання, в ЄС неодноразово посилювалися заходи, спрямовані на запобігання відмиванню грошей. Останній акт був прийнято в травні 2015 р. – Директива 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму. У Директиві міститься перелік дій, що відносяться до відмивання грошей, визначається, що є «фінансуванням тероризму» та які організації та установи є зобов'язаними інформувати правоохоронні органи про можливі випадки відмивання коштів. У Директиві 2015 р. робиться значний акцент на використанні підходу, заснованого на ризиках, в якості механізму для виявлення і зменшення ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Оцінка ризику повинна проводитися на рівні ЄС, держав-членів, а також установ, зазначених вище. Директива містить єдиний перелік адміністративно-правових санкцій, які повинні бути передбачені в державах-членах ЄС за систематичного порушення своїх приписів, особливо в частині комплексних перевірок клієнтів, заходів щодо збереження документації, пересилання повідомлень щодо підозрілих трансакцій та внутрішнього контролю. Санкції ж за злочин відмивання грошей передбачаються в Рамковому рішенні Ради 2001/500/ЖНА про боротьбу із відмиванням коштів, ідентифікацію, відстеження, заморожування, арешт та конфіскацію коштів і доходів, отриманих злочинним шляхом від 2001 р.

В контексті протидії підробці платіжних засобів, в роботі відзначається надзвичайна важливість цього питання. Це пояснюється тим, що в більшості держав-членів в обігу перебуває єдина валюта – «євро». Автор позитивно характеризує Директиву 2014/62 про кримінально-правовий захист євро та інших грошових знаків від підробки 2014 р., яка встановлює мінімальні правила стосовно визначення кримінальних злочинів та санкцій в сфері підробки євро та інших валют. Вона встановлює загальний правовий режим протидії цим злочинам, удосконалює проведення їх розслідування та забезпечує краще співробітництво проти підробки. У роботі також зазначається, що в наш час платіжним засобом може виступати не лише готівка. Це можуть бути кредитні картки, картки єврочеків, інші картки, видані фінансовими установами, дорожні чеки, єврочеки, інші чеки та векселі. Всі вони можуть бути предметом шахрайства або підробки. З метою протидії таким явищам у 2001 р. Рада ЄС прийняла Рамкове рішення про боротьбу з шахрайством та підробкою безготівкових платіжних засобів, що діє і до сьогодні.

Урешті підрозділ 2.4. «Протидія іншим транскордонним злочинам в ЄС» стосується транскордонних злочинів, які неможна віднести до жодної із зазначених вище груп: незаконний обіг наркотичних речовин, корупція, комп'ютерні злочини.

Автор стверджує, що за останні десятиріччя незаконний обіг наркотичних речовин перетворився на проблему, що ставить під загрозу нормальне існування всього людства, а отже вимагає узгодженої діяльності як на рівні міжнародних організацій, так і на рівні двостороннього співробітництва окремих держав. Необхідність законодавчих заходів у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків стоїть на порядку денному Європейського Союзу ще з кінця ХХ століття. З цією метою у 2004 р. було прийнято Рамкове рішення 2004/757/ЈНА, що встановлює мінімальні правила стосовно складових елементів злочинів та санкцій у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, яке імплементувало на рівні ЄС відповідні конвенції ООН та дозволило визначити загальний підхід Союзу до боротьби з незаконним обігом наркотиків, запровадити мінімальні санкції за злочини у цій сфері та визначити перелік наркотичних речовин, що вилучаються з вільного обігу.

Проте розвиток хімічної науки призвів до того, що вже у 2000-х рр. на ринку почали масово з'являтися нові наркотичні речовини, не включені до переліків ООН, а отже правоохоронні органи та суспільство були не в змозі реагувати на випадки розповсюдження та споживання таких наркотиків. Все це потребує від ЄС внесення змін до чинних нормативно-правових актів у цій сфері, що й зробила Європейська комісія, підготувавши Проект Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Рамкового рішення 2004/757/ЈНА.

На думку автора, надзвичайне значення мають зусилля ЄС щодо боротьби із корупцією, як явища, що загрожує нормальному функціонуванню державних інститутів та розвитку всіх сфер життя суспільства. Тому в роботі розглядаються положення Рамкового рішення Ради 2003/568/ЈНА про боротьбу з корупцією в приватному секторі та Конвенції ЄС про боротьбу проти корупції посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів Європейського Союзу 1997 р. Окремо в дослідженні наголошується на важливості запровадженого Комісією ЄС у 2011 р. механізму періодичної оцінки зусиль держав щодо боротьби проти корупції, який має допомогти створити необхідний підґрунтя для більш серйозних політичних зобов'язань з боку всіх органів, які мають право приймати рішення в ЄС.

Врешті в дисертації розкриваються питання правового регулювання діяльності ЄС в сфері протидії комп'ютерним злочинам, як новітнього явища в сфері транскордонної злочинності. Усвідомлюючи небезпеку, яку несуть собі атаки проти інформаційних систем, на рівні Європейського Союзу було прийнято Директиву 2013/40 про атаки проти інформаційних систем. Ця Директива запроваджує нові правила, які гармонізують положення щодо криміналізації та санкцій низки правопорушень, спрямованих проти інформаційних систем. Ці правила включають заборону використання так званих бот-мереж – шкідливого програмного забезпечення, створеного для здійснення відкладеного доступу до мережі комп'ютерів. Директивою заохочуються держави-члени ЄС використовувати такі ж самі контактні пункти, які використовуються Радою Європи та Великою сімкою для швидкого реагування на загрози, пов'язані із залученням високих технологій. В якості злочинів Директива визначає атаки проти інформаційних систем,

які включають відмову в обслуговуванні, створену для виведення з ладу серверу, відслідковування персональних даних, атаки бот-мереж тощо. Окремою проблемою, яка стоїть на порядку денному Європейського Союзу, є безпека інформаційних систем – комп'ютерних ресурсів, зокрема таких, як мережі та бази даних, які дозволяють функціонувати системам життєзабезпечення, підприємствам та інтернету. Зазіхання на безпеку інформаційних систем можуть бути спричинені різними факторами, включаючи технічні збої, ненавмисні помилки, природні катаклізми та шкідливі атаки. Проблеми безпеки інформаційних систем можуть перешкоджати постачанню таких систем життєзабезпечення, як електрика, охорона здоров'я або транспортні послуги. З метою реагування на існуючі виклики в липні 2016 р. було прийнято Директиву 2016/1148 Європейського Парламенту та Ради щодо заходів забезпечення високого загального рівня мережевої та інформаційної безпеки на території Союзу.

Третій розділ «Практика України щодо імплементації стандартів Євросоюзу у сфері боротьби із транскордонними злочинами» структурно складається з трьох підрозділів, в яких висвітлені правові підстави співробітництва ЄС та України у сфері боротьби із транскордонною злочинністю.

У підрозділі 3.1. «Становлення та розвиток співробітництва України та Європейського Союзу в галузі протидії транскордонним злочинам» досліджується питання про еволюцію співпраці між нашою державою та ЄС в зазначеній сфері.

Автор аналізує положення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС 1994 р., Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України 1999 р., Плану дій Європейського Союзу в галузі юстиції та внутрішніх справ в Україні 2001 р., а також План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки 2007 р. В результаті робиться висновок про те, що співробітництво в сфері протидії транскордонним злочинам еволюціонувало від майже повного ігнорування цих питань до поступового включення до правового поля співробітництва все більшого кола проблем.

Підрозділ 3.2. «Організаційно-правовий механізм співпраці між Україною та Євросоюзом у сфері боротьби із транскордонними злочинами в рамках Угоди про асоціацію» присвячений висвітленню особливостей співробітництва між Україною та ЄС в сучасних умовах з питань, що розглядаються.

У роботі зазначено, що угоди про асоціацію (УА) є специфічним видом міжнародних договорів, що ЄС укладає із третіми країнами. Як свідчить історичний досвід, такі угоди Європейський Союз укладає з країнами, з якими готовий розвивати міцні тривалі «особливі відносини», що ґрунтуються на взаємній довірі та повазі до спільних цінностей. Більше того, часто такі угоди передували приєднанню держав до Європейського Союзу. Масштабність та комплексність Угоди підтверджують доволі поширену тезу про те, що УА, з набранням чинності, могла б стати основою та орієнтиром для важливих комплексних і системних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ в Україні, та остаточно підтвердити вибір європейської моделі суспільного та економічного розвитку.

Автор акцентує увагу на тому факті, що згідно з п. 3 УА боротьба із різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом є одним із головних принципів, на яких ґрунтуються відносини між Україною та ЄС. Далі у роботі детально проаналізовано обов'язки сторін у сфері запобігання та протидії

транскордонним злочинам, закріплені в Розділі III УА «Юстиція, свобода та безпека», зокрема боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансування тероризму (ст. 20), боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів, прекурсорів та психотропних речовин (ст. 21), боротьба зі злочинністю і корупцією (ст. 22).

При цьому в роботі наголошується, що наразі положення про співпрацю в галузі юстиції, свободи та безпеки не підлягають тимчасовому застосуванню, та зважаючи на політичні процеси в самому ЄС, зокрема, результати референдуму щодо ратифікації УА в Нідерландах, доля всієї Угоди є суперечливою.

На думку дисертанта особливу роль для імплементації УА відіграє Порядок денний асоціації (ПДА) Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію в редакції 2015 р. Цей документ є основним механізмом моніторингу та оцінювання прогресу України у виконанні УА, а також моніторингу та оцінювання досягнень всіх цілей політичної асоціації та економічної інтеграції. Боротьбі із тяжкими транскордонними злочинами в ПДА приділяється достатньо багато уваги. Зокрема, в пріоритетних сферах визначена боротьба з організованою злочинністю та корупцією, з тероризмом, нерозповсюдженням зброї масового знищення та незаконним експортом зброї, відмиванням коштів тощо.

Відповідно автором зроблено висновок, що перед нашою державою в УА та ПДА визначені достатньою широкі напрямки діяльності, які дозволятимуть ефективніше та більш предметно виконувати положення Угоди про асоціацію.

У підрозділі 3.3. «Відповідність законодавства України європейським стандартам боротьби із транскордонними злочинами» визначається стан відповідності нормативно-правової бази України в сфері протидії транскордонній злочинності, що є умовою переходу до безвізового режиму подорожей українців до держав-членів ЄС, як це передбачено Планом дій для України з лібералізації візового режиму для короткострокових поїздок громадян.

Автор відмічає, що переговорний процес стосовно безвізового режиму був розпочатий в 2008 р. на Дванадцятому саміті Україна – ЄС, а в листопаді 2010 р. був узгоджений План дій для України з лібералізації візового режиму. У Плані дій визначено всі технічні умови, які має виконати наша держава з метою досягнення безвізового режиму, окрема блок питань серед, які становить як раз законодавство та правозастосовча практика в сфері протидії транскордонній злочинності.

У дисертаційному дослідженні подано характеристику законодавства України, яке було прийнято протягом 2010 - 2016 р. з метою імплементації положень Плану дій, а також здійснений аналіз шести доповідей про виконання Україною цього документу, остання з яких була оприлюднена Європейською Комісією в грудні 2015 р. Як результат проведеного аналізу, зроблено висновок, що процес переходу до безвізового режиму став каталізатором проведення широкомасштабної реформи всього національного законодавства в сфері протидії цілій низці транскордонних злочинів, хоча певні проблеми, зокрема, ефективна боротьба із корупцією, вимагають додаткової уваги з боку всіх гілок влади нашої держави.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** узагальнюються результати дисертаційного дослідження, які репрезентують характерні особливості механізму Європейському Союзу щодо протидії злочинам транскордонного характеру.

У результаті проведеного дисертаційного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Існуючі концептуальні підходи європейської інтеграції в центр своєї уваги повсякчасно ставили природу цього явища та роль виконавчої влади держав-членів у становленні європейського інтеграційного об'єднання. При чому кожна концепція дає підстави вважати, що становлення механізму ЄС щодо протидії злочинам транскордонного характеру є закономірним процесом, спричиненим різними факторами. Цей механізм був покладений в основу кримінального права ЄС, яке перебуває зараз в процесі формування.

2. Механізм запобігання злочинам транскордонного характеру та боротьба з їх наслідками пройшов довгий шлях свого становлення: від нерегулярних зустрічей представників правоохоронних органів держав-членів з певних спільних проблемних питань, до повноцінної політики Європейського Союзу в рамках простору свободи, безпеки та юстиції. Цей механізм можна умовно поділити на чотири етапи, кожному з яких притаманні свої особливості щодо компетенції інтеграційного об'єднання в зазначеній сфері, системи джерел, ролі та повноважень інститутів.

3. Основу організаційно-правового механізму у сфері протидії злочинам транскордонного характеру складають положення установчих договорів, цілий ряд актів вторинного законодавства ЄС у зазначеній сфері (регламенти, директиви, рамкові рішення, конвенції), універсальні міжнародні договори. Інституційний механізм забезпечення політики Євросоюзу щодо співробітництва у кримінальних справах складають основні інститути ЄС: Європейська Рада, Європейський Парламент, Рада та Комісія, наділені відповідними повноваженнями, а також спеціалізовані агентства ЄС, створені для покращення співробітництва в цій сфері – Європол, Євроюст, Європейське бюро по боротьбі з шахрайством.

4. Злочинами проти громадської безпеки в контексті права Європейського Союзу є тероризм, організована злочинність та незаконна торгівля зброєю. Правові засади ЄС щодо протидії міжнародному тероризму включають заходи, прийняті як в рамках Простору свободи, безпеки та юстиції, так і в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Це дає можливість запобігати терористичним атакам, перешкоджати виникненню таких ситуацій у майбутньому та притягати до відповідальності осіб, винних у цьому злочині. Важливість проблеми тероризму також була підтверджена практикою Суду ЄС, який розглядав та продовжує розглядати справи, пов'язані із застосуванням санкцій до фізичних та юридичних осіб, підозрюваних у фінансуванні терористів.

Потреба в узгоджених діях всіх держав-членів ЄС задля рішучих заходів, спрямованих проти організованої злочинності, поставила питання про необхідність започаткування політики ЄС в цій сфері. Каталізатором цього процесу стало приєднання ЄС в 2004 р. до Конвенції ООН про транснаціональну злочинність, що спричинило

істотне оновлення вторинного законодавства ЄС із запровадженням термінології, процедур та санкцій, відповідно до положень Конвенції ООН.

Правова база щодо запобігання торгівлі вогнепальною зброєю також перебуває під впливом положень універсальних міжнародних договорів, зокрема Протоколу ООН проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. У відповідності до цього в ЄС запроваджений дозвільний порядок експорту, імпорту та транзиту вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, метою якого є протидіяти незаконній торгівлі зброєю шляхом удосконаленого порядку відслідковування та контролю за експортом цивільної зброї з ЄС.

5. В Євросоюзі реагування на транскордонні злочини проти волі, честі, гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканості особи є пріоритетним завданням для інститутів та держав-членів, а боротьбі із ними завжди приділялася першочергова увага. На підтвердження цього свідчить той факт, що саме Директива 2011/36 щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту жертв та Директива 2011/93 про боротьбу з сексуальним насильством та сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією стали першими актами вторинного законодавства, прийнятими відповідно до ст. 83 ДФЄС, після набуття Лісабонським договором чинності в грудні 2009 р. Особливість цих актів полягає в тому, що тут великий наголос робиться не лише на переслідуванні злочинців, винних у вчиненні зазначених злочинів, а й на необхідності надання допомоги та захисту жертвам, реінтеграції їх до нормального життя, врахування в першу чергу інтересів неповнолітніх жертв із залученням психологів та соціальних працівників.

6. Злочини в сфері підприємницької діяльності (відмивання грошей та підробка платіжних засобів) підривають стабільність та економічну самостійність не лише окремих держав-членів, а й всього Європейського Союзу. Саме в сфері протидії відмиванню грошей правові засади в ЄС змінювалися найчастіше, порівняно із іншими злочинами транскордонного характеру. ЄС намагається реагувати на всі зміни, що відбуваються в зазначеній сфері та запроваджувати все новіші бар'єри для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом.

Це саме стосується підробки платіжних засобів. Запровадження єдиної валюти євро стало важливим етапом європейської інтеграції, проте воно ж створило умови для поширення в ЄС фальшивих банкнот та монет євро. З цією метою в Євросоюзі прийнято цілу низку актів, якими встановлюється кримінальна відповідальність за підробку євро та інших платіжних засобів, а враховуючи те, що наразі платіжними засобами є не тільки паперові гроші, а й платіжні картки, то в Союзі також діють нормативно-правові акти, спрямовані на боротьбу із їх підробкою.

Крім цього, в Євросоюзі прийняте спеціальне законодавство про боротьбу із незаконним обігом наркотичних речовин, корупцією та комп'ютерними злочинами. Ці злочини також негативно впливають на рівень безпеки та стабільності у всьому європейському регіоні, часто вони є супутніми іншим злочинам, а тому адекватна реакція держав-членів та самого ЄС вимагають їх узгодженої діяльності, врахування новітніх тенденцій та наукових розробок.

7. Ще з моменту проголошення незалежності України усвідомлення набула думка про те, що наявність спільного кордону з державами, які спочатку мали статус країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу, а в 2004 – 2007 рр. набули повноцінного членства, створює ідеальні умови для використання території України для вчинення транскордонних злочинів. Тому, починаючи із середини 1990-х рр. між нашою державою та ЄС починають укладатися двосторонні документи, в яких безпосередньо визначалися сфери правоохоронної діяльності та злочини, протидія яким вимагає координованої діяльності обох сторін. Важливе значення в цьому контексті мають Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами, Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, План дій Європейського Союзу в галузі юстиції та внутрішніх справ 2001 р., План дій Україна — ЄС 2005 р. та План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки 2007 р. У кожному з цих документів відбувалося розширення сфер співпраці та поглиблення вже існуючого співробітництва. Із підписанням Угоди про асоціацію та прийняттям до неї Порядку денного асоціації розпочався нових етап відносин між нашою державою та європейським інтеграційним об'єднанням. Зазначена Угода є взагалі першим договором ЄС з третіми країнами, де питання про політичну асоціацію об'єднані в один документ з питаннями про економічну інтеграцію. Це повинно надати новий імпульс і відкрити шлях до нових прогресивних перетворень, що зокрема дозволить більш ефективно реагувати на випадки злочинів, які мають транскордонний характер.

8. Питання відповідності українського законодавства європейським стандартам протидії злочинам транскордонного характеру є наріжним камінням не просто ефективного співробітництва між ЄС та Україною. Воно визначено однією із вимог, що встановлено Євросоюзом стосовно запровадження безвізового режиму поїздок громадян нашої держави до держав-членів ЄС. Останні п'ять років виконання українською стороною Плану дій з лібералізації візового режиму ознаменувалися прийняттям в грудні 2015 р. Комісією ЄС Шостої доповіді, в якій було визначено, що Україна майже повністю виконала всі вимоги стосовно прийняття і ефективного застосування законодавства щодо запобігання та боротьби із транскордонними злочинами, проте на порядку денному залишається проблема функціонування реального, а не декларативного механізму боротьби із корупцією. Імплементация всіх цих вимог матиме результатом отримання всіма громадянами України можливості вільно без віз пересуватися територією держав-членів ЄС, а також сприятиме поглибленню інтеграції між нашою державою та Європейським Союзом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Публікації в наукових фахових виданнях України:

1. Павленко А. Правові засади протидії тероризму в Європейському Союзі. / А. Павленко. // Український часопис міжнародного права. – 2015. - № 1. – С. 156 – 166.
2. Павленко А.В. Правові засади функціонування Євроюсту та перспективи створення Європейської прокуратури. / А.В. Павленко. // Держава і право. – 2015. – Вип. 67. – Серія Юридичні науки. – С. 452 – 461.

3. Павленко А.В. Організаційно-правовий механізм співробітництва України та Європейського Союзу в сфері протидії тероризму. / А.В. Павленко. // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 2. – С. 317 – 320. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pap.in.ua/2_2015/95.pdf.

4. Павленко А.В. Політика Європейського Союзу в сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин. / А.В. Павленко. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 4 (81). – Серія Юридичні науки. – С. 59 – 67.

Публікації в іноземних фахових виданнях:

5. Павленко А. Организационно-правовой механизм Европейского Союза по противодействию торговле людьми. / А. Павленко. // *Leges et Vita*. – 2015. – № 5/4 (281). – С. 61 – 64.

Інші публікації:

6. Павленко А.В. Правові засади співробітництва України та Європейського Союзу в сфері протидії тероризму. / А.В. Павленко. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – № 115. – Частина II. – С. 197 – 202.

Тези доповідей на наукових конференціях:

7. Павленко А.В. Організаційно-правовий механізм Європейського Союзу щодо протидії кіберзлочинності. / Павленко А.В. // «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні». – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 1-2 березня 2013 р.) – Одеса: ГО «Причорномарська фундація права», 2013. – С. 45 – 47.

8. Павленко А.В. Діяльність Європейського Союзу щодо протидії відмиванню коштів. / Павленко А.В. // Міжнародне право: *de lege praeterita, instante, futura*. – Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (Одеса, 13 – 14 листопада 2015 р.) / за заг. ред. Т.О. Анцупової; упоряд. С.К. Бурма. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2015. – С. 44 – 46.

АНОТАЦІЯ

Павленко А.В. Правове регулювання діяльності Європейського Союзу у сфері протидії транскордонним злочинам. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню механізмів міжнародно-правового регулювання діяльності Європейського Союзу у сфері протидії транскордонним злочинам.

У дисертації висвітлено особливості правових засад щодо боротьби із такими транскордонними злочинами, як тероризм, торгівля людьми, сексуальна експлуатація жінок і дітей, незаконна торгівля наркотиками, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей, корупція, підробка платіжних засобів, комп'ютерні злочини, а також організованою злочинністю в Євросоюзі.

Автором аналізуються правові засоби забезпечення співробітництва між Україною та ЄС щодо боротьби із різними транскордонними злочинами, а також стан відповідності національного законодавства європейським стандартам у зазначеній сфері.

Ключові слова: Європейський Союз, простір свободи, безпеки та юстиції, транскордонний злочин, тероризм, торгівля людьми, сексуальна експлуатація жінок і дітей, незаконна торгівля наркотиками, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей, корупція, підробка платіжних засобів, комп'ютерні злочини.

АННОТАЦИЯ

Павленко А.В. Правовое регулирование деятельности Европейского Союза в сфере противодействия трансграничным преступлениям. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию механизмов международно-правового регулирования деятельности Европейского Союза в сфере противодействия трансграничным преступлениям. На сегодняшний день в международно-правовой доктрине сложилась точка зрения, что трансграничные преступления являются фактором, который негативным образом влияет на становление и функционирование пространства свободы, безопасности и юстиции в ЕС.

В работе рассматриваются концептуальные подходы определения содержания понятия «уголовное право ЕС» и обосновывается формирование отдельной отрасли права Европейского Союза «уголовное право».

Детально исследуются генезис и эволюция правовых механизмов противодействия трансграничным преступлениям в Евросоюзе, в результате чего было установлено, что процесс формирования политики ЕС в указанной сфере включает четыре этапа, каждый из которых характеризуется спецификой компетенции самого интеграционного объединения, источников и полномочий институтов.

В исследовании проведен комплексный анализ организационно-правовых механизмов предупреждения и противодействия трансграничным преступлениям в ЕС, где отдельное внимание уделено правовым основам деятельности специализированных агентств ЕС, наделенных специальной компетенцией в указанной сфере – Евроюста, Европейского полицейского ведомства (Европола) и Европейского ведомства по борьбе с мошенничеством, а также обосновывается необходимость создания Европейского офиса общественного прокурора при Евроюсте.

В диссертации освещена специфика правовых основ борьбы с трансграничными преступлениями в Европейском Союзе и предложена авторская классификация таких преступлений: трансграничные преступления против общественной безопасности (терроризм, организованная преступность, незаконная торговля оружием); трансграничные преступления против свободы, чести, достоинства лица, а также половой свободы и половой неприкосновенности лица (торговля людьми, сексуальная эксплуатация женщин и детей); трансграничные преступления в сфере предпринимательской деятельности (подделка платежных средств, отмывание денег);

другие тяжкие преступления трансграничного характера (незаконная торговля наркотиками, коррупция, компьютерные преступления).

Диссертантом анализируются правовые средства обеспечения сотрудничества между Украиной и ЕС по борьбе с различными трансграничными преступлениями, а также состояние соответствия национального законодательства европейским стандартам в указанной сфере, как обязательного условия получения безвизового режима для поездок граждан Украины в государства-члены ЕС.

Ключевые слова: Европейский Союз, пространство свободы, безопасности и юстиции, трансграничный преступление, терроризм, торговля людьми, сексуальная эксплуатация женщин и детей, незаконная торговля наркотиками, незаконная торговля оружием, отмывание денег, коррупция, подделка платежных средств, компьютерные преступления.

SUMMARY

Pavlenko A.V. The European Union Legal Framework of the Combating Cross-Border Crimes. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of the Candidate of Sciences (Law), specialty 12.00.11 – International Law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to the research of the mechanisms of international legal regulation of the European Union in combating cross-border crime.

The dissertation highlights features of the legal framework for combating the following cross-border crimes: terrorism, human trafficking, sexual exploitation of women and children, illicit drug trafficking, illicit arms trafficking, money laundering, corruption, counterfeiting of means of payment, computer crimes and organized crime in the EU.

The author analyzes the legal means of cooperation between Ukraine and the EU in the field of combating the various cross-border crimes and the state of compliance of the national legislation with European standards in this area.

Keywords: European Union, area of freedom, security and justice, cross-border crime, terrorism, human trafficking, sexual exploitation of women and children, illicit drug trafficking, illicit arms trafficking, money laundering, corruption, counterfeiting of means of payment, computer crimes.